socijalističkoj revoluciji, te njegovo mjesto u Narodnom frontu itd; umjesto toga čitamo, po ko zna koji put, o diverzantskim akcijama, parolama i lecima, bombašima, radnim akcijama, udarnicima i prebačenim normama itd, premda i o tome treba pisati, ali ne na takav način.

Izdavač je imao najmeru da se kroz ove napise prikaže razvoj omladinskog pokreta Jugoslavije u istorijskoj ravni, da nam predoči ono šta nam »nudi« istorijska nauka. Međutim, od te najmere sasvim »odstupaju« posljednja tri teksta objelodanjena u ovoj publikaciji. Oni su svojevrsne, loše, politikološko-sociološke »analize« društveno-političkog organizovanja omladine u Jugoslaviji, koje se, uglavnom, »odvija« kroz i putem SSOJ. Njegovo mjesto i uloga u političkom sistemu socijalističkog samoupravljanja tema je ovih »teorijskih« traktatusa. Izuzimajući, donekle, tekst »Tito i omladina«, ostala dva apostrofirana teksta u znaku su ideološkog, politiziranog diskursa o »zadatim« temama, s potpunom neubjedljivošću, fraziranjem i prekomjernim citiranjem ustavnih, kongresnih i drugih »dokumentacionih« određenja SSOJ, ispuštajući, pri tome, iz »vida« činjenicu da svi mladi ne moraju biti, niti jesu, članovi društveno-političke organizacije, u ovom slučaju Saveza socijalističke omladine Jugoslavije.

Premda ova publikacija, tačnije njen sadržaj, ima funkciju priručnika u idejno-političkom obrazovanju i vaspitanju mlade generacije, i ne samo nje, ovdje prezentirani tekstovi tu svoju namjenu ne mogu zadovoljiti na kvalitetan način. Više se nauči i »prihvati« iz feljtona po dnevnoj i nedjeljnoj štampi, iz televizijskih emisija, na primjer, nego iz ovakvih i sličnih »naučnih« tekstova. Srećna je okolnost što o ovoj problematici imamo nekoliko zbilja zapaženih studija, pa čak i knjiga, ali na koje, na žalost, nije ukazano u ovoj publikaciji, niti je uopšte sačinjen bilo kakav spisak literature, o izborima da i ne govorimo, o ovim temama.

Čitaoce ne treba i ne smije se potcjenjivati, ma o kojoj temi je riječ. Svaka improvizacija se brzo prepozna. Ovakav način interpretiranja i pisanja o jednoj ozbiljnoj temi stvara svijest, i protiv volje autora, o nedovoljnoj istraženosti te oblasti, ili o neinventivnosti i neznaju, što nije rijedak slučaj, mada ovdje ne mora biti legitiman, onih koji o tome pišu, što direktno utiče na tok recepcije onih koji bi trebalo da se obrazuju iz ove knjige. Imajući na pameti tu činjenicu, moguće je, djelimično, odgonetnuti tajnu zbog čega današnji mladi tako malo znaju o svojim prethodnicima, o revolucionarnom pokretu mladih Jugoslavije tokom istorije. Ipak, mladi od starijih uče.

Najveća vrijednost ove publikacije je u tome što nam poslije njenog iščitavanja postaje jasnije kako ne treba pisati o ovoj temi, odnosno šta se ne bi smjelo prenebregnuti u slijedećim edicijama slične sadržine.

likovni prilozi na st. 228 i 254. Skulpture Ane Kovač

zbornik društva slovakista vojvodine — knjiga II

piše: jaroslav turčan

Krajem prošle godine izašla je iz štampe druga knjiga Zbornika Društva slovakista Vojvodine. Ovaj zbornik (čija je prva knjiga objavljena 1979. godine) predstavlja publikaciju u kojoj se objavljuju radovi iz oblasti slovakistike koji se svojim obimom ili tematikom ne uklapaju u postojeću periodiku na slovačkom jeziku. Zbornik ima za cilj, osim objavljivanja originalnih radova iz oblasti slovačkog jezika, književnosti, istorije, etnografije, kulturne istorije i slično, da objavljuje i recenzije i prikaze najnovijih slovakističkih radova iz naše zemlje i van nje, kao i razne informacije i materijale u vezi sa Slovacima u Jugoslaviji.

U drugoj knjizi Zbornika, koja je po obimu nešto manja od prve, objavljena su četiri originalna rada i tri recenzije.

Rad Jana Sirackog *»Dvestogodišnje migracije Slovaka (Prilikom stogodišnjice masovnog iseljavanja Slovaka u prekomorske zemlje)«* u prvom svom delu govori o doseljavanju Slovaka na tzv. Donju zemlju [1] i o njihovom razvoju na novim teritorijama. U drugom delu rada autor, pozivajući se na iscrpnu literaturu i navodeći niz veoma konkretnih podataka (datumi, broj lica koja su se iselila i sl.), govori o etapama migracija Slovaka s teritorije današnje Mađarske, o problematici migracija u listu »Dolnozemsky Slovák« (»Slovak s Donje zemlje«), o migracijama s teritorije današnje Vojvodine (posebno u periodu između 1918. i 1941. godine) i o migracijama Slovaka s teritorije današnje Mađarske.

Predmet rada Daniela Dudoka *»Formiranje naselja i govora Araca u Banatu kao primer formiranja novih slovačkih naselja i govora na teritoriji Vojvodine«* je način formiranja lokalnog govora naselja čiji prvi stanovnici potiču iz različitih krajeva (znači i s područja različitih lokalnih govora) današnje Slovačke, odnosno stapanje elemenata više lokalnih govora u jedan jedinstveni današnji govor naselja Aradac. Uticaj kontakta slovačkog jezika s drugim jezicima (srpskohrvatskim, mađarskim, nemačkim, rumunskim) tokom skoro dva veka (Aradac je osnovan 1786. godine) u ovom radu nije zanemaren, kao ni drugi elementi (političke prilike, privredni i kulturni razvoj doseljenika iz Slovačke) relevantni za formiranje pojedinačnih govora, pa i govora Araca.

Samuel Čelovski je svoj tekst *»Pregled publicističke i književne delatnosti Feliksa Kutlika od 1867. do 1877. godine«* posvetio aktivnosti pisca, istoričara, narodnog prosvetitelja i kulturnog radnika Feliksa Kutlika u godinama mladosti (Kutlik je roden 1843. godine) na planu publicistike i književnosti. Osim kao autor više radova iz politike, privrede, istorije, religije i pedagogije, Feliks Kutlik je posebno značajan kao autor više putopisa i drugih beletrističkih radova, i posebno pozorišnog komada »Izgubljeni sin«. Ovaj komad prvi put je izveden u Bačkom Petrovcu 14. aprila 1872. godine i predstavlja prvi pozorišni komad napisan za slovačku scenu u Vojvodini. Celokupna bibliografija mladog Feliksa Kutlika (koju autor takođe navodi uz rad) obuhvata 96 jedinica, što dovoljno govori o agilnosti ovog publiciste i književnog stvaraoca iz redova vojvođanskih Slovaka.

Mihal Filip u radu *»Prilog istoriji prve štamparije kod Slovaka u Vojvodini«* govori o danas skoro potpuno zaboravljenoj ručnoj štampariji koja se nalazila i delovala u Staroj Pazovi krajem prošlog i početkom ovog veka. Ovo je prva štamparija Slovaka na teritoriji Vojvodine uopšte. Autor u radu navodi 44 teksta štampana u ovoj štampariji između 1895. i 1911. godine. Sve te tekstove (među kojima ima članaka za novine, kratkih scenskih tekstova, pesama, pozivnica za zabave i slično) štampao je Vladimir Hurban Vladimirov, kasnije poznati slovački dramski pisac.

U delu Zbornika koji je posvećen recenzijama objavljene su dve recenzije Marije Mijavcove i jedna Miroslava Dudoka.

Marija Mijavcova recenzirala je dva rečnika izdata 1979. godine u Bratislavi. To su. *Česko-slovački rečnik (1.izdanje)* i *Veliki slovačko-ruski rečnik, I knjiga. Česko-slovački rečnik* predstavlja koristan izvor informacija o uzajamnom odnosu dvaju srodnih jezika, koji se, uz to, nalaze i u bliskom kontaktu, i o sličnostima i razlikama u sistemima njihovih izražajnih sredstava. *Veliki slovačko-ruski rečnik je dosad najobimniji rečnik u kojem se leksički fond slovačkog jezika konfrontira s leksičkim fondom nekog drugog jezika. Preko ruskog jezika ovde se može kompleksno sagledati bogatstvo i širina leksičkog fonda savremenog slovačkog jezika.*

Miroslav Dudok piše o Zborniku »Iz konfrontacije mađarskog i slovačkog jezika«, koji je nastao kao rezultat mađarsko-slovačkog kontrastivnog projekta čiji su nosioci Institut za jezik Ljudevita Štura Slovačke akademije nauka u Bratislavi i Institut za jezik Mađarske akademije nauka u Budimpešti. Autor saopštava, između ostalog, da ovaj Zbornik sadrži devet studija osmorice autora, metodološki i sadržinski međusobno dosta različitih. Jedan deo Zbornika su radovi pretežno teorijskog karaktera, dok su drugi radovi posvećeni pretežno praćenju potreba aktuelne pedagoške prakse.

Svi radovi objavljeni u drugoj knjizi *Zbornika Društva slovakista Vojvodine* sadrže i rezime na srpskohrvatskom i engleskom jeziku – što je pozitivan prilog omogućavanju čitaocima koji ne razumeju slovački jezik da se upoznaju s tekstovima – dok Zbornik u celini sadrži i imenski registar i registar mesta. Očito je da je Zbornik veoma koristan za svakog ko se bliže

bavi nekim od tematskih područja iz kojih su objavljeni radovi (a to su, videli smo, istorija, dijalektologija, književnost i istorija kulture), ali je zanimljiv i u drugom pravcu: kao ilustracija širine naučnih i stručnih interesovanja slovakista. Osim toga, treba naglasiti da su svi oni koji se bave nekom od slovakističkih oblasti ovim Zbornikom dobili mogućnost publikovanja svojih obimnijih radova i studija, što je takođe značajan kvalitet. To dokazuje da je Društvo slovakista Vojvodine pokretanjem ovakve publikacije znatno doprinelo razvoju i unapređivanju proučavanja jezika, književnosti, kulture, istorije, etnografije i drugih područja delovanja Slovaka ne samo u Vojvodini nego i šire.

NAPOMENA:

1 Termin »Donja zemlja« odnosi se na područja današnje Vojvodine i centralne i južne Mađarske (pretežno između Dunava i Tise), na koja su se, uglavnom tokom XVIII veka, doseljavali Slovaci s područja današnje Slovačke (najviše iz njenog centralnog dela).

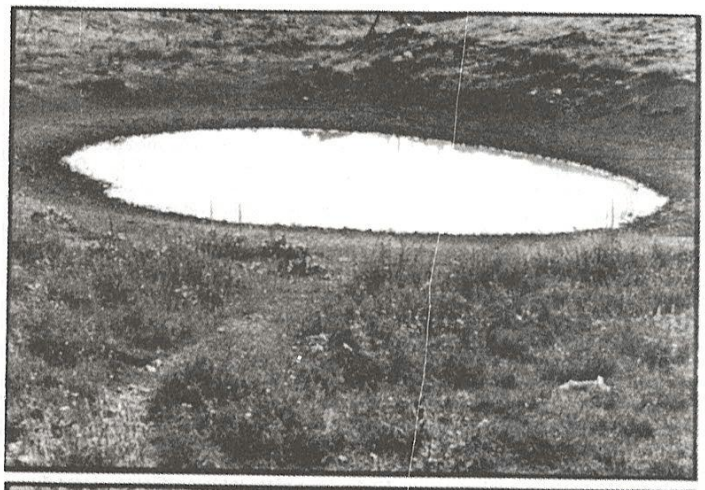

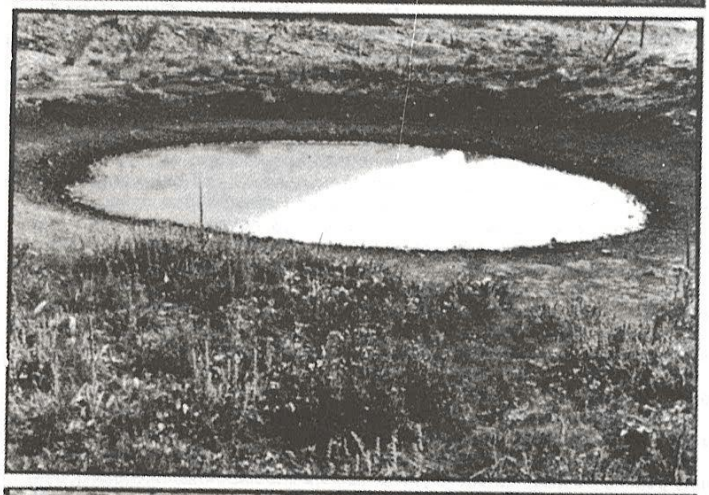

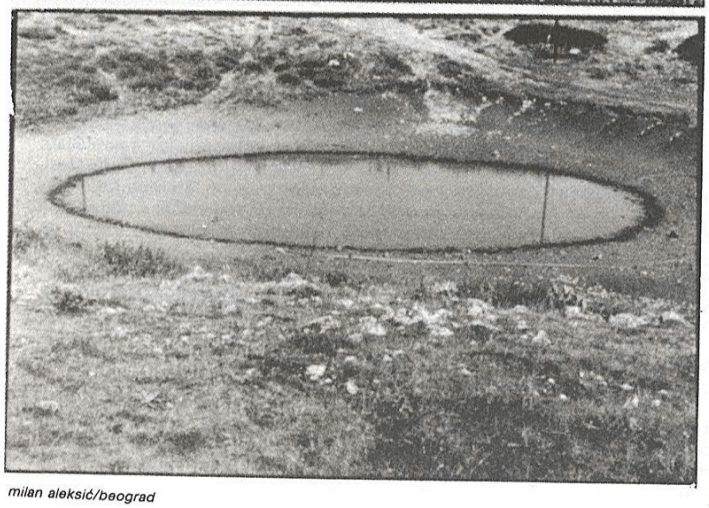

milan aleksić/beograd

U međuvremenu

REŽIJA JE SLIČNA LITERATURI (razgovor s Miklošem Jančom o režiji)

● ***Kako tumačite fenomen mađarske režije danas u savremenom svetskom filmu?***

– Veliku ulogu imaju revolucionarni događaji iz 1956. i posle 1956 godine. Naravno, u vreme staljinizma nije bilo prilike ni mogućnosti da se ispolji umetnost i da se nešto razvije. Za tih deset godina, do 1956, skupile su se generacije, ljudi koji za vreme staljinizma nisu mogli da dođu do izražaja, nego su negde 1956. ili kasnije dobili mogućnosti da se ispolje, da svoju ličnost izraze, da se iskreno izraze, što ranije, naravno, nije bio slučaj. Znači, tu je bila bitna društvena situacija. A verovatno je nekolicina od tih reditelja povukla za sobom ostale kao šlep... Uglavnom, oni su pokrenuli jednu grupu stvaralaca. I, naravno, Akademija je bila vrlo dobro organizovana. Naročito je profesor Hrško to dobro vodio, ali je posle, na žalost, otišao u Švedsku. On je bio jedan od idejnih i praktičnih vođa mlađe generacije, koji je dobro organizovao Akademiju, tako da je ona vrlo brzo uključila u rad i veterane filma. Akademija je postigla da upravo najvredniji, upravo najtalentovaniji dođu, pa je apsorbovala sve ono što je vredno. Reditelji socijalističkih zemalja imali su završni rad s filmovima. Još uvek imaju, i studio »Balaž Bela« služi da mladi reditelji prave svoje ispitne filmove. Verovatno je to tako dobro organizovano da su kadrovi uradili svoj posao. A mađarska filmska situacija je takva da možemo da pravimo i filmove koji ne vraćaju pare, koji nisu komercijalni već jednostavno, »na svoju ruku«. Naravno, to je nekada bila prednost, a sada dolazi kao udarac ili kao loša strana. To je sada, na neki način, negativno.

● ***Kad ste se prvi put sreli s fenomenom filma?***

– Sada imam 60 godina. Nemih filmova se sećam odlično. Naravno, to nisu bili oni nemi filmovi koji su od nekog umetničkog značaja.

● ***Da li pamtite i prve zvučne filmove?***

– Sećam se i prvog zvučnog filma. I to sam video. »Soni Boj« – prvi zvučni film. Taj film je bio prikazan u Mađarskoj.

● ***Kasnije je bila epoha Javor Pala, koji je prikazivan i u Jugoslaviji. Ovde su ga voleli mnogi gledaoci.***

– Naravno, tada sam bio odrastao i nisam voleo te filmove. Krajem tridesetih i početkom četrdesetih godina puno sam išao u bioskop. Ali nisam voleo takve filmove.

Zanima me kad je došlo do prvih saznanja o režiji i kada je nastala Vaša odluka da se posvetite režiranju?

– Prvo nisam hteo da budem filmski nego pozorišni reditelj. Do oslobođenja sam napravio nekoliko režija. I, na kraju, postao sam filmski reditelj pošto me je Bela Balaž nagovorio. Krajem 1947. godine počeo sam da se bavim filmom.

● ***Pominjete Balaža. To je veliko ime u estetici filma. Molim Vas da se osvrnete kratkim sećanjem na Belu Balaža (1884-1949).***

– On je u okviru Komunističke partije predstavljao intelektualnu snagu. Za vreme Rakošija, upravo kad se kod nas to dešavalo, Balaža su počeli da izoluju od posla, da ga zapostavljaju. Onda su ga izbacili s Akademije. On je, u stvari, stvorio Institut za film. Radio je u tom institutu u poslednjim mesecima života. Naravno, nije bio raspoložen u tim poslednjim mesecima. Nemam neke naučne impresije o njemu, nego više ljudske. Bio je vrlo tužan što ne može da izrazi ono što misli i oseća.

● ***Pretpostavljam da je Bela Balaž bio jedan od onih intelektualaca koji nisu mogli da rade u to surovo vreme staljinizma?***

– Od stare komunističke garde bilo je i takvih koji su otišli u Rusiju iz Mađarske. Da, bilo ih je. Bilo je i takvih kao što je Đerđ Lukač, koji je mogao to da razradi u sebi i da dešifruje. Balaž je bio osetljiviji i nije mogao delovati na taj način...

● ***Đerđ Lukač i njegova misao u teoriji drame, u teoriji stvaralaštva, u marksističkoj estetici – misao veoma živa. Zanima me kakav je odnos imao Lukač prema mađarskom savremenom filmu. Da li se može govoriti o izvesnom doprinosu Lukača tom usponu ili suprotno?***

– Tokom tih deset godina staljinizma smatrali su da Lukač zastupa neko drugo mišljenje. Međutim, to nije bilo konkretno. On je, recimo, govorio o ulozi umetnika u društvu da je umetnik kao partizan koji se bori za isti cilj, ali ne birokratski, ne u okviru nekog birokratskog sistema. Verovatno je to bilo zbog uticaja njegovog držanja, stava, a ne zbog stavarnih njegovih radova. Lukač se, zapravo, nije ni bavio filmom, jer je tek nekako